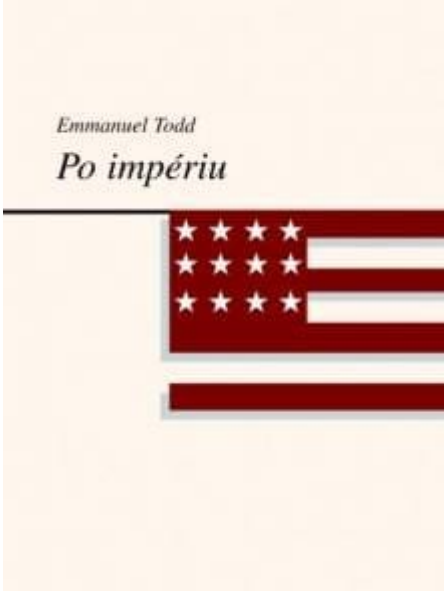
Francouzský demograf předpokládá brzký pád amerického systému.

Podle francouzského demografa Emmanuela Todda je americké impérium již dnes v rozkladu. Do roku 2050 z něj nezbude vůbec nic.

V roce 1976 vydal mladý francouzský demograf Emmanuel Todd knihu *Poslední pád* s podtitulkem Esej o rozpadu sovětské sféry. Práce tehdy sotva pětadvacetiletého autora vzbudila pozornost svou odvahou: bez bližší zkušenosti se Sovětským svazem, na základě dostupných údajů předpověděl Todd rozpad sovětského systému. Jednou z klíčových proměnných, o nichž svou predikci opřel, byla kojenecká úmrtnost, která se na počátku 70. let v SSSR dramaticky zvýšila.

Přestože v liberálním tisku byla kniha dobře přijata, brzy zapadla. V druhé polovině 70. let zabředl Západ do hospodářské krize a sovětské impérium se zdálo mocnější než kdy jindy. Ve Třetím světě získávalo jednu pozici za druhou, obsadilo Afghánistán a přinutilo polský satelit k sebepacifikaci. Ve druhé polovině 80. let se však ukázalo, že Toddová analýza byla velice trefná: k implozi sovětského systému došlo přesně z těch důvodů, o nichž mluvil ve své knize.

V 80. a 90. letech získal Todd renomé jako autor řady vlivných knih v nichž z pozice demografa, historika a antropologa nově interpretuje problémy, o nichž většinou mluví spíše politologové, ekonomové či sociologové. Za zmínku stojí stojí například *Osud přistěhovalců* (1994) o tom, jak rodinná struktura ovlivňuje asimilaci imigrantů (česká recenze viz *Respekt* 52/1995) či *Ekonomická iluze* (1997) o stagnaci rozvinutých společnosti (česká recenze viz *Babylon* 1/VIII, 20. října 1998). V roce 2002 vydal knihu *Po impériu*, která svým podtitulem „Esej o rozpadu amerického systému“ přímo odkazuje k jeho dnes již slavné první knize ze 70. let.

Zbytečná supervelmoc

Toddův pohled na stav současného světa a americkou roli v něm je značně neotřelý. Autor odmítá mediální obraz, který zpodobuje osud nerozvinutých zemi jako nekončící sled válek, katastrof a dalších pohrom. V létech 1980-2000 došlo podle něj k úžasnému pokroku ve dvou vzájemně propojených ukazatelích, které považuje za klíčové: celosvětově a to včetně nejzaostalejších zemí se snížila negramotnost a zároveň se snížil index porodnosti z 3,7 na 2,8 dítěte na ženu. Budou-li tyto trendy pokračovat, pak bude kolem roku 2030 budou již všichni pozemšťané umět číst a psát a o 20 let pozdější můžeme očekávat stabilní populaci. Do té doby bude docházet ke krizím především v těch zemích, které demografickým přechodem ještě neprošly. Autor uvádí příklady, jako Pákistán a Saúdskou Arábií. V tomto kontextu Todd také vykládá mezinárodní terorismus jako mýtus vytvořený Spojenými státy. K čemu USA potřebují mezinárodní terorismus? Podle autora k ničemu menšímu, než k tomu, aby uhájily své imperiální poslání. Od počátku druhé světové války do konce války studené hrála Amerika roli obhájce liberální demokracie. Chce-li si Amerika i po pádu komunismu udržet své imperiální ambice nezbývá ji než neustále rozdmýchávat další a další ohniska neklidu a jejich následným „hašením“ dokazovat svou nepostradatelnost. „Nepotřebnost Ameriky je pro Washington jedním ze dvou důvodů k úzkosti a rovněž jedním z klíčů k pochopení zahraniční politiky USA“ píše Todd.

Druhým důvodem americké úzkosti je hospodářská závislost země. „Z bezprostředně po druhé světové válce soběstačného a vysoce produktivního národa se stalo jádro systému, v němž tento národ spíše konzumuje, než produkuje“. Autor ukazuje, že USA mají obchodní deficit se všemi významnými státy světa a že tento schodek dosahuje astronomických hodnot 450 miliard dolarů v roce 2001. Amerika není schopná podle autora pokrýt vývozem ani 10 procent dováženého zboží.

Nejistota imperiální daně

„Okolo roku 2050 již žádné americké impérium nebude,“ tvrdí autor rezolutně. Americe podle něj chybějí tři imperiální nástroje: její vojenská a ekonomická donucovací sila nestačí k udržení vykořisťování celé planety… „její ideologický univerzalismus upadá a tím pro ní zaniká možnost jednat s lidmi a národy egalitářsky“.

Americký obchodní deficit musí být kryt neustálým přílivem finančního kapitálu, který Emmanuel Todd označuje za imperiální daň. Valná část tohoto tributu „bez jakéhokoliv politického či vojenského donucování přichází liberální a spontánní cestou“. Značný podíl světového zisku teče právě do amerického burzovního systému, protože investoři považují investici v centru impéria za nejbezpečnější. Tento spontánní proud může velmi rychle vyschnout v důsledku krachu na burze nebo ztrátou důvěry po skandálech typu Enron. Autor odhaduje, že po takové krizi by reálná americká životní úroveň okamžitě klesla o 15-20 procent. Přestože americká vojenská síla vypadá na první pohled impozantně, autor dokazuje, že ve skutečnosti Spojené státy mohou zasáhnout pouze proti marginálním státům. „Pokud si chtějí USA udržet určitou světovou váhu, omezené hospodářské, vojenské a ideologické zdroje jim nedávají jinou možnost, než že budou zle zacházet s malými

mocnostmi… (Srovnej s výrokem Jonaha Goldberga o Ledeenově doktríně: **„Zhruba jednou za deset let potřebují Spojené státy vybrat nějakou všivou pidizemičku a přitlačit ji ke zdi, jen pro to, aby ukázaly světu, že to myslí smrtelně vážně“** publikovaném v *National Review* 23. dubna 2002 – pozn. DP). Skutečná Amerika je příliš slabá na to, aby čelila někomu jinému než vojenským trpaslíkům. Tím, jak provokuje všechny druhořadé aktéry, se alespoň utvrzuje ve své světové pozici“.

Úpadek amerického universalizmu autor dokládá zejména snižující se schopnosti integrovat vlastní minority a narcistickou sebezahleděností. „Oslabená a neproduktivní Amerika roku 2002 již není tolerantní. Je přesvědčená, že je výlučným ideálem lidství, že vlastní klíč k veškerému úspěchu, že jako jediná umí točit filmy“.

Podle Todda jsou prvořadé strategické cíle Evropské unie v radikálním rozporu s americkými. Jde především o mír a spolupráci s islámským světem a Ruskem, teda právě těmi oblastmi, které se americká politika snaží nejvíce destabilizovat. Evropa by se proto měla od spojených států emancipovat zvýšením své jaderné útočné síly.

„Existuje jediná globální hrozba porušení rovnováhy, která dnes hrozí planetě,“ píše autor. Je jí „samá Amerika, která se z ochranáře stala predátorem“. Nicméně svět nepotřebuje, aby Amerika zmizela, ale aby se znova stala sama sebou, demokratickou, liberální a produktivní“ píše v závěru autor v závěru své eseje.

Evropa má jiné cíle

V zatím zřejmě jediné české reflexi Toddovy knihy píše Martin Hybler, že pochyby vzbuzuje zejména autorovo neustále přecházení od velmi obecných vysvětlujících principů k jednotlivým událostem (*Střední Evropa* č. 118 / listopad 2003). Diskutabilních pasáží lze najít v knize jistě celou řadu, to ale nemění nic na tom, že o intelektuálně neobyčejně vzrušující četbu i pro ty, které chmurná vize pádu amerického impéria úplně nepřesvědčila.

Článek Petra Zídka „Konec amerického impéria“ byl převzat z přílohy *Lidových novin* Orientace, která vyšla 26. února 2005.